

יישום ההסכם לפיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו

ריכוז ממצאים

בשנים 1981 ו-1991 חתמו המוסדות להשכלה גבוהה עם חברי הסגל האקדמי על הסכמים לפיצוי בגין מכסת ימי מחלה שלא נוצלה. בשנים 1991 - 1995 בדק משרד מבקר המדינה, לסירוגין, את הפעולות שנקטו אוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת בר אילן והאוניברסיטה העברית, כדי ליישם את ההסכמים האמורים. להלן הממצאים העיקריים:

א. ההסכמים האמורים דומים להסכמים שהיו קיימים אז עם עובדי המדינה, והטילו על חברי הסגל האקדמי את חובת הדיווח על אי ניצול ימי מחלה. בהסכמים לא נקבע שלדיווחי חברי הסגל האקדמי על היעדרות בשל מחלה יצורפו אישורי מחלה. מתברר שקשה ליישם, משום שלא חלה על חברי הסגל חובת דיווח יומי על נוכחותם בעבודה, לצורכי חישוב המשכורת. בהעדר חובת דיווח זו, אי אפשר לעשות מעקב ובקרה נאותים על אי ניצול ימי מחלה מהמכסה שנקבעה לחברי הסגל.

ב. סדרי הדיווח והבקרה שנקבעו באוניברסיטאות בדבר היעדרות אנשי הסגל האקדמי לוקים בחסר: אנשי הסגל אינם מקפידים להגיש דיווחים; יש המגישים דיווחים באיחור של שנים; האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת בר אילן ואוניברסיטת חיפה שולחות באיחור תזכורות על אי דיווח, או שאינן שולחות כלל.

ג. באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת חיפה אין מנהלים חשבונות מעודכנים על יתרות ימי המחלה שלא נוצלו. באוניברסיטת חיפה יש ספק אם התקבלו כל הדיווחים מחברי הסגל, וגם אלה שהתקבלו לא הוזנו למחשב.

ד. אוניברסיטת חיפה והאוניברסיטה העברית משלמות לחברי הסגל האקדמי פיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו אף שלא דווח עליהם, דבר המנוגד להסכמים.

ה. באוניברסיטאות שנבדקו נמצאו טעויות שהביאו לתשלומי יתר לחברי סגל שפרשו. בעקבות הביקורת תוקנו הטעויות שנמצאו באוניברסיטת תל אביב.

ו. האוניברסיטאות שנבדקו, פרט לאוניברסיטת חיפה, לא נתנו ביטוי נאות להתחייבויותיהן הכספיות המצטברות בגין ימי מחלה שלא נוצלו בידי חברי הסגל. מדובר בסכומים המצטברים למיליוני ש"ח בכל אחת מן האוניברסיטאות.

ביוני 1981 נחתם בין המוסדות להשכלה גבוהה לבין ארגוני הסגל האקדמי במוסדות הסכם קיבוצי מיוחד לפיצוי כספי על חופשת מחלה שלא נוצלה. ההסכם אימץ הסדר דומה

לזה שהונהג קודם לכן בשירות המדינה. על פי ההסכם, מכסת ימי המחלה שלא תנוצל עד לפרישה תזכה את חבר הסגל בפיצוי שישולם בעת פרישתו לגמלאות. שיעור הפיצוי ייקבע לפי שיעור ימי המחלה שחבר הסגל לא ניצל במשך תקופת שירותו מכלל ימי המחלה שהיה זכאי להם. ההסכם קבע כי מיד לאחר חתימתו ייקבעו בכתב נהלים מפורטים בדבר דיווח ורישום ימי היעדרות של חברי הסגל מפאת מחלה. מאחר שעד חתימת ההסכם לא היו נהלים לרישום ודיווח על ימי היעדרות, קבעו הצדדים שבגין תקופת העבודה שלפני 31.3.81 ישולם פיצוי בסכום המשולם בעד שלושה ימי עבודה כפול מספר שנות העבודה; ובגין התקופה מ-1.4.81 ואילך נקבע פיצוי מרבי בשיעור משכורת של ארבעה ימים על כל 30 ימי חופשת המחלה שלא נוצלו.

ביוני 1991 נחתם הסכם קיבוצי מיוחד נוסף בין המוסדות להשכלה גבוהה לבין ארגוני הסגל האקדמי (להלן - ההסכם החדש). ההסכם החדש נחתם בעקבות הסכם דומה שנחתם בשירות המדינה. ההסכם מ-1981 נשאר בתוקפו, פרט לכמה סעיפים שתוקנו בהסכם החדש. בהסכם החדש נקבע, כי חבר סגל שיפרוש לגמלאות אחרי 1.7.90 ולא ניצל ימי מחלה עד 31.3.81 יהיה זכאי לפיצוי בסכום המשולם בעד שישה ימי עבודה כפול מספר השנים שעבד עד אז; ובגין התקופה מ-1.4.81 ואילך - לפיצוי מרבי בשיעור משכורת של שישה או שמונה ימים לכל 30 ימי חופשת מחלה שלא נוצלו (סכום הפיצוי נקבע לפי שיעור הניצול). חובת הדיווח החל ממועד חתימת ההסכם הוטלה על חברי הסגל ונקבע, כי מדי חודש בחודשו על כל אחד מהם לדווח על היעדרות מהעבודה או על אי ניצול ימי מחלה במהלך החודש שמדובר בו; זאת, אף שחברי הסגל אינם נדרשים לדווח על נוכחות בעבודה לצורכי חישוב המשכורת. בהסכם לא נקבע שלדיווחי חברי הסגל על היעדרות בשל מחלה יצורפו אישורים רפואיים.

בשנים 1991 - 1995 בדק משרד מבקר המדינה, לסירוגין, את הפעולות שנקטו אוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת בר אילן והאוניברסיטה העברית, ליישום ההסכמים לפיצוי בגין מכסת ימי מחלה שלא נוצלה. ביקורת קודמת בנושא זה נעשתה באוניברסיטת חיפה ופורסמה בדוחות מבקר המדינה על הביקורת במוסדות להשכלה גבוהה, מינואר 1987 (עמ' 140 - 143).

נהלים

בסוף 1981, בעקבות ההסכם האמור, פרסמו האוניברסיטה העברית ואוניברסיטאות תל אביב וחיפה נהלים או הנחיות לדיווח על ניצול ימי מחלה, אולם הם יושמו רק ב-1985. אוניברסיטת בר אילן הנחתה את חברי הסגל האקדמי עוד ב-1975 לדווח בעל פה למחלקותיהם על היעדרות מהעבודה מסיבה כלשהי (שירות מילואים או מחלה). בעקבות הביקורת, קבעה האוניברסיטה באוקטובר 1992 נוהל שנועד לשפר את סדרי הדיווח (ראה להלן).

בעקבות ליקויים שהעלתה אוניברסיטת תל אביב בדיווחי חברי הסגל, היא קבעה בדצמבר 1987 נוהל חדש. נקבע בו "שהדיווח יעשה מוקדם ככל האפשר", אולם לא נקבע פרק זמן מוגדר להגשתו. על הערת משרד מבקר המדינה בעניין זה השיבה האוניברסיטה, כי כאשר יתוקן הנוהל ייקבע בו פרק זמן מוגדר להגשת הדוחות.

האוניברסיטה העברית פרסמה הוראת נוהל חדשה בספטמבר 1985, לצורך יישום ההסכם משנת 1981, אך רק במאי 1995 היא הגיעה להסכם עם העובדים בדבר המעבר לדיווח חודשי (ראה להלן) ובדבר שינוי הנוהל בהתאם לכך. עד למועד סיום הביקורת, יוני 1995, לא תוקן הנוהל. אוניברסיטת חיפה לא שינתה את הנוהל מ-1981 בכל הנוגע לצורך בדיווח חודשי. עם זאת, בידעון לחברי הסגל נכללו השינויים שלפיהם חברי הסגל נדרשים לדווח מדי חודש בחודשו על אי היעדרויות. ראוי שנוהלי האוניברסיטאות האמורות יעודכנו ויכללו הנחיות ברורות בדבר החובה של חברי הסגל האקדמי להגיש דיווח חודשי על אי ניצול ימי מחלה.

סדרי דיווח

1. בעניין החלת ההסדר האמור על חברי הסגל האקדמי של אוניברסיטת חיפה ציין מבקר המדינה, בדוח על המוסדות להשכלה גבוהה מינואר 1987, לאמור: "הביצוע הלקוי של ההסדר, מביא בהכרח למסקנה, שכל עוד אינו מנוהל רישום נוכחות יומי ודיווח חודשי, כמקובל לגבי עובדים מינהליים, אי אפשר ליישם הלכה למעשה את ההסכם דלעיל, שלפיו גם חברי הסגל האקדמי מקבלים פיצוי בעד אי ניצול מכסת ימי מחלה - פיצוי שמעצם טיבו מתאים יותר לתנאי העבודה של הסגל המינהלי... מן הנכון אפוא שבמישור הבין מוסדי תיבחן השאלה, אם בהעדר דרכים יעילות למעקב אחר היעדרויות מחמת מחלה של חברי הסגל האקדמי יש הצדקה עניינית להסדר הפיצוי, הניתן לציבור זה בשל אי ניצול מכסת ימי מחלה".

הביקורת שעשה משרד מבקר המדינה החל בשנת 1991 באוניברסיטאות שנבדקו העלתה שסדרי הדיווח אינם מספקים. בהעדר רישום נוכחות שיטתי ומסודר של חברי הסגל, ובשל אי הקפדתם לדווח על ימי מחלה שלא נוצלו, אי אפשר לאמת את הדיווחים שלהם ולעשות בקרה נאותה, כדי לבדוק ולקבוע כראוי את סכום הפיצוי המדויק שמגיע לכל חבר סגל בגין ימי מחלה שלא נוצלו. למעשה, עד ההסכם משנת 1991 הסתפקו האוניברסיטאות שנבדקו בדיווחים רבעוניים או חצי שנתיים, וגם אלה הוגשו באיחור.

באוניברסיטת תל אביב הוחל בדיווח חודשי כנדרש מיד לאחר החתימה על ההסכם החדש, ואילו באוניברסיטאות האחרות הונהג הדיווח זמן רב לאחר החתימה; באוניברסיטה העברית הגיעה ההנהלה להסכם עם חברי הסגל רק במאי 1995; באוניברסיטת בר אילן הונהג באוקטובר 1992 דיווח בכתב, אך הדיווח דו-חודשי; באוניברסיטת חיפה הוחל בדיווח חודשי רק בתחילת 1995 (לפני כן הונהג דיווח בכתב כל שלושה חודשים והוא הוזן למחשב בפיגור של שלושה חודשים נוספים). מן האמור לעיל עולה, שהאוניברסיטאות שנבדקו, פרט לאוניברסיטת תל אביב, לא הקפידו לדרוש ולקבל את הדיווחים החודשיים כמתחייב מההסכם הקיבוצי המיוחד. כתוצאה מכך אין בידיהם נתונים עדכניים בדבר יתרות ימי המחלה שלא נוצלו. יתר על כן, האוניברסיטאות שנבדקו, פרט לאוניברסיטת בר אילן, נאלצו לשלם לחברי הסגל האקדמי פיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו בשנים 1981 - 1985, על אף שלא היו בידיהם דיווחים, כיוון שלא החילו על חברי הסגל את חובת הדיווח באותן שנים.

2. באוניברסיטה העברית הוזנו למחשב נתונים חלקיים אחת לחצי שנה. בדיקה שעשה משרד מבקר המדינה בינואר 1995 העלתה, שעדיין יש פיגור בהזנת הנתונים על ימי מחלה צבורים של חברי הסגל, והם מעודכנים רק עד מארס 1993. על כן אין מידע מלא בדבר עלותן הכספית של היתרות המעודכנות של ימי המחלה הצבורים שלא נוצלו.

גם באוניברסיטת חיפה אין מכינים קובצי מחשב מעודכנים, כיוון שלא כל הנתונים הוזנו, ולכן אי אפשר לדעת מה הן יתרות ימי המחלה הצבורים של חברי הסגל. אוניברסיטת חיפה הודיעה למשרד מבקר המדינה בתשובתה מיוני 1995, כי מערכת מחשב מעודכנת של יתרות ימי המחלה הצבורים של חברי הסגל הוכנה בראשית אותה שנה, ובקרב תעבור בדיקות לקראת הפעלתה. למעשה, האוניברסיטה העברית ואוניברסיטת חיפה מסתפקות בתיוק הדיווחים בתיקי העובדים. באוניברסיטת תל אביב הוזנו הנתונים על השנים 1991 ואילך, אך היתרות של ימי המחלה עד אז לא הוזנו למחשב. יוצא אפוא, שאין בידי האוניברסיטאות האמורות מידע מלא ועדכני בדבר היתרות המצטברות של ימי מחלה שלא נוצלו בידי חברי הסגל האקדמי. מצב זה מקשה על האוניברסיטאות לקיים את ההסכמים בדבר פיצוי בגין מכסת ימי מחלה שלא נוצלה.

קובץ המחשב של אוניברסיטת חיפה, הכולל את הנתונים על ההיעדרויות של חברי הסגל, מוזן ממקורות מידע שונים, כגון: דוחות על ביטול הרצאות שמכין מינהל התלמידים, דוחות של חברי הסגל ודיווחים של מזכירות החוגים. המידע והשינויים בו מוזנים למחשב ואינם מלווים בפרטים מזהים, כמו תאריך קבלת ההודעה על היעדרות המרצה ומקור המידע. לכן קשה לבדוק את דיוק הנתונים על ידי אימות פרטי רשומה ממקור אחר עם פרטי רשומה ממקור אחר. בדיקות אלה חשובות במיוחד, שכן הנתונים המרוכזים במחשב במשך שנים, עד צאת העובד לגמלאות, צריכים להיות אמינים ומדויקים. האוניברסיטה הודיעה ביוני 1995, כי תבדוק איך לשפר את דרכי אימות הנתונים ממקורות שונים על היעדרויות של חברי סגל. בהסכמים אמנם נקבע שחובת הדיווח על אי ניצול ימי מחלה מוטלת על חברי הסגל, אולם מן הראוי שגם האוניברסיטאות האחרות ימצאו דרכים לאימות הנתונים על ידי ביצוע השוואות בין קבצים שונים.

3. אוניברסיטת תל אביב שולחת תזכורת בכתב לחבר סגל שלא דיווח על אי ניצול ימי מחלה - התזכורת נשלחת כעבור חודש; האוניברסיטה העברית - כעבור 7 עד 15 חודשים; באוניברסיטת בר אילן התזכורת נמסרת בטלפון בתדירות לא קבועה; באוניברסיטת חיפה אין שולחים תזכורת כלל. לדעת משרד מבקר המדינה, ספק אם דיווח הנמסר באיחור ניכר (לאחר שבעה חודשים ויותר) הוא אמין וניתן לאימות כנדרש. בעקבות הביקורת הודיעה האוניברסיטה העברית בסוף מאי 1995, כי התזכורות יישלחו לחברי הסגל אחת לשלושה חודשים. אוניברסיטת חיפה הודיעה אף היא, ביוני אותה שנה, כי החל בשנת הלימודים התשנ"ו היא תנהיג מערכת של משלוח תזכורות. אוניברסיטת תל אביב הודיעה בשנת 1995 לחברי הסגל האקדמי, כי חבר סגל שאינו מדווח שלושה חודשים ברציפות לא ינוהל למענו מאזן נוכחות, לא יישלחו אליו עוד תזכורות והוא לא יהיה זכאי בעת פרישתו לפיצוי בגין פרק הזמן ממועד הפסקת הדיווח.

משרד מבקר המדינה העיר לאוניברסיטת בר אילן, כי היות שמדובר באיסוף נתונים בעלי אופי כספי ומשפטי הנצברים במשך שנים רבות, אין להסתפק בתזכורות טלפוניות ויש לתעד אותן בכתב. על האוניברסיטאות שנבדקו להקפיד על קיום ההסכם ביניהן לבין הסגל האקדמי, שלפיו עליהן למסור מדי חודש בחודשו לארגון הסגל האקדמי של כל אחת מהן את רשימת חברי הסגל שלא דיווחו על אי ניצול ימי מחלה; תקופה שעליה לא יימסר דוח בזמן סביר ממועד קבלת הרשימה לא תובא בחשבון לצורך זיכוי חברי הסגל בפיצוי על ימי מחלה שלא נוצלו. כמו כן, על האוניברסיטאות שנבדקו להמשיך ולנהל באופן שוטף את חשבון יתרות ימי המחלה שלא נוצלו בידי כל אחד מחברי הסגל האקדמי, אף אם לא הגישו דוחות על חלק מן התקופות.

ההסכם בדבר הפיצוי קובע, כאמור, שחובת הדיווח על ימי מחלה שלא נוצלו חלה על חברי הסגל האקדמי עצמו. אפשר להניח שהתנאי הקובע שחבר סגל לא יזוכה בגין חודש שעליו לא דיווח, ישמש לו תמריץ להקפיד על הדיווח. אולם אפשר שחבר סגל שנעדר יותר מ-2.5 ימים מפאת מחלה יעדיף להימנע מלדווח על אותו חודש, שכן אם לא ידווח ייגרעו 2.5 ימים¹ בלבד ממספר ימי המחלה שבגינם יהיה זכאי לפיצוי. על האוניברסיטאות לעמוד על קבלת דוח מלא ובמועד כפי שנקבע בהסכם, כדי להימנע מתשלום פיצוי על אי ניצול ימי מחלה בתקופה שחבר הסגל אינו זכאי לפיצוי בגינה.

4. משרד מבקר המדינה הישווה בין המספר הממוצע של ימי המחלה שעליהם דיווחו חברי הסגל האקדמי בשנת התשנ"ד לבין המספר הממוצע של ימי המחלה שעליהם דיווחו עובדי המדינה. מההשוואה עולה שבאותה שנה עובד מדינה נעדר בממוצע בין 7.9 ל-8.5 ימים, ואילו חבר סגל אקדמי נעדר בממוצע, כמפורט להלן: באוניברסיטת תל אביב - יום אחד; באוניברסיטת חיפה - 1.32 ימים; באוניברסיטת בר אילן - יומיים; באוניברסיטה העברית (מאפריל 1992 עד מארס 1993) - 0.91 ימים בשנה. עוד הועלה שכמה חברי סגל שפרשו לא דיווחו על היעדרות מהעבודה במהלך כל שנות עבודתם. ראוי לציין שאין זו השוואה מלאה בין עובדי המדינה לבין הסגל האקדמי, שכן יש הבדלים בין שני המגזרים האלה בסוג העבודה ובאופיה. עם זאת, אין זה מתקבל על הדעת שממוצע ההיעדרות של חברי הסגל נע בין יום ליומיים בשנה. נתונים אלה מצביעים על דיווח לא מדויק של חברי הסגל האקדמי או על ליקויים בשיטת הדיווח.

תשלום פיצוי לפורשים

בנושא תשלום פיצוי לחברי סגל שפרשו עבור ימי מחלה שלא נוצלו, בדק משרד מבקר המדינה ב-1991 בארבע האוניברסיטאות את מרבית התיקים של חברי הסגל האקדמי שפרשו מהעבודה בהתשנ"ט ובהתש"ן (למעט האוניברסיטה העברית, שבה נבדקו כ-20% מהתיקים). הועלה שהאוניברסיטאות שנבדקו לא הקפידו לחשב את הפיצוי על פי הוראות ההסכמים מהשנים 1981 או 1991. באוניברסיטה העברית, באוניברסיטת חיפה ובאוניברסיטת בר אילן אף הועלה שחברי סגל שפרשו דיווחו על היעדרויות במהלך עבודתם, אך הן לא נוכו ממכסת ימי המחלה.

¹ נתון זה מחושב לפי מכסה של 30 ימי מחלה בשנה מחולקת ל-12 חודשים בשנה, אם כי הבסיס לחישוב הפיצוי בגין ימי המחלה שלא נוצלו הוא רב שנתי מצטבר.

1. האוניברסיטה העברית: מסיכום מ-1991 בין הנהלת האוניברסיטה לבין ארגון הסגל האקדמי שלה עולה, שבגין תקופת העבודה עד ספטמבר 1988 מזוכים חברי הסגל בשישה ימים על כל 30 ימי מחלה בתקופות שלא דיווחו עליהן, שעה שהוראות הנוהל של האוניברסיטה קובעות, כאמור, שחברי הסגל אינם זכאים לפדיון ימי מחלה בתקופות שלא דיווחו עליהן. על פי אותו סיכום, רק מספטמבר 1988 ואילך הם לא יזכו בגין תקופות שלא דיווחו עליהן. בבדיקות מדגמיות שעשה משרד מבקר המדינה באוניברסיטה ב-1991 וב-1995 הועלה, שבפועל הם כן זוכו בגין תקופות כאלה. כן נמצאו טעויות לא מעטות בחישוב ימי המחלה של הפורשים לגמלאות שבעטיין שולם להם ביתר או בחסר לעומת המגיע להם. לדוגמה, אחד מחברי הסגל של האוניברסיטה העברית נעדר מפאת מחלה 278 יום במהלך שנות עבודתו, אך אלה לא נוכו לצורך חישוב הפיצוי שהגיע לו בגין ימי מחלה שלא נוצלו. יש להקפיד על תשלום פיצוי רק לחברי סגל שהגישו דיווח מסודר על ימי המחלה שלא נוצלו. מספר הטעויות רב מעיד כשלעצמו על בדיקה לקויה שמן הראוי לשפרה. האוניברסיטה לא תיקנה דבר אך הודיעה למשרד מבקר המדינה, במאי 1995, כי מדובר בטעויות וכי נתנה הנחיה לאגף משאבי אנוש להקפיד ולשמור על כל כללי חישוב הפיצוי בגין מכסות ימי מחלה בלתי מנוצלות המשולם לחברי הסגל האקדמי בעת פרישתם לגמלאות.

2. אוניברסיטת חיפה: (א) לתקופת עבודה שלפני 1.3.81 - למי שפרשו לפני חתימת ההסכם החדש חושב פיצוי, על ימי מחלה שלא נוצלו, בשיעור שכר של ארבעה ימים על כל שנת עבודה, במקום שלושה ימים כפי שקבע ההסכם מ-1981. (ב) לתקופת עבודה שלפני 1.3.81 - למי שפרשו אחרי חתימת ההסכם החדש חושב הפיצוי לפי שמונה ימים, במקום שישה ימים כפי שנקבע בהסכם החדש. בדיקה חוזרת שנעשתה ב-1993 העלתה שמאותה שנה ואילך תיקנה האוניברסיטה את הטעות לגבי חברי סגל שפרשו והיא משלמת להם בהתאם להסכם בלבד.

עוד הועלה בבדיקה שנעשתה באוניברסיטת חיפה ב-1995, שהיא משלמת פיצוי מרבי בשיעור שכר של שמונה ימים על כל 30 ימי מחלה לא מנוצלים גם בגין תקופות שלא דווח עליהן. תשלום זה מנוגד להסכם, שלפיו נדרש דיווח כתנאי לתשלום. האוניברסיטה הסבירה כי נהגה לזכות את חברי הסגל גם בגין תקופות לא מדווחות מחמת ספק, עקב ליקויים מינהליים, וכי עם השלמת מערכת הבקרה והתזכורות בינואר 1996 היא לא תזכה עוד חברי סגל בגין תקופות שלא דיווחו עליהן, עוד הודיעה האוניברסיטה, בפברואר 1995, כי החליטה שלא לגבות את תשלומי היתר, כיוון שחלף זמן רב ממועד התשלום. בפועל, יוצא אפוא, שבמשך 14 שנים שילמה האוניברסיטה (ואף תוסיף לשלם בגין אותן שנים) פיצוי לחברי הסגל אף כי לא הגישו לה דיווחים. על האוניברסיטה להקפיד על תשלום בגין התקופות שעליהן החילה את חובת הדיווח על חברי הסגל האקדמי, על פי הדיווחים שהגישו, גם אם טרם השלימה את מערכת הבקרה הממוחשבת שלה.

3. אוניברסיטת בר אילן: האוניברסיטה הודיעה עוד באוקטובר 1991 כי היא מקבלת את הערת הביקורת וכי להבא תקפיד לחשב נכון.

4. אוניברסיטת תל אביב: בבדיקת תיקי המרצים באוניברסיטה נמצאו טעויות לא מעטות בחישוב ימי המחלה של הפורשים לגמלאות, שבעטיין שולם להם ביתר או בחסר לעומת המגיע להם. בעקבות הביקורת תיקנה האוניברסיטה את הטעויות וגבתה את תשלומי היתר.

דיווח כספי

בדיקת הדוחות הכספיים של ארבע האוניברסיטאות לשנים 1993-1994 העלתה, כי אוניברסיטת חיפה רושמת במאזן ומפרטת בביאור את התחייבויותיה הכספיות לתשלום הפיצוי על ימי מחלה שלא נוצלו בידי חברי הסגל האקדמי. האוניברסיטה העברית לא נתנה ביטוי להתחייבות זו בדוחותיה הכספיים.

אוניברסיטת תל אביב ובר אילן הזכירו לראשונה את קיום התחייבויותיהן לתשלום פיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו בביאורים למאזן לשנה שהסתיימה ב-30.9.94, אולם לא נקבו בסכומן. בביאור למאזן של אוניברסיטת בר אילן נאמר: "ערך רבע ימי המחלה שהצטברו לזכות הסגל האקדמי טרם נקבע (הסכום על פי אומדן לא יעלה על 24 מיליון ש"ח). האוניברסיטה לא ערכה הפרשה לכיסוי התחייבות זו". בביאור למאזן של אוניברסיטת תל אביב לאותה שנה נאמר: "בדוחות הכספיים לא נכללה הפרשה לפדיון ימי מחלה שלא נוצלו"; "התחייבות האוניברסיטה לתשלום המענק הנ"ל הינה התחייבות מותנית מאחר והיא תלויה במרכיבים שונים שלא ניתן לאמוד אותם כמו: ודאות המשך שירות העובד באוניברסיטה עד גיל הפרישה וכן אחוזי ניצול חופשת המחלה של העובד לאורך כל תקופת עבודתו באוניברסיטה ועד ערב פרישתו. אחוזי ניצול אלו עשויים להשתנות עקב שינויים במצב בריאות העובד עד הפרישה וכן עקב שינויים באחוזי המשפר עד מועד הפרישה"; "לאור האמור לעיל לא יצרה האוניברסיטה עתודה לכיסוי התחייבויותיה בגין פדיון ימי מחלה. בשנת הדוח שילמה האוניברסיטה לעובדים מענקים בגין פדיון ימי מחלה שלא נוצלו בסך כ-1,200 אלפי ש"ח (ביום 30 בספטמבר 1993 - כ-960 אלפי ש"ח)".

בעקבות פגישה שנציגי משרד מבקר המדינה קיימו עם הנהלת אוניברסיטת תל אביב בנדון, הודיעה האוניברסיטה במכתבה מיום 27.6.95, כי "הנהלת האוניברסיטה תתייעץ עם אנשי מקצוע לגבי האפשרות של הערכת ההתחייבות הכוללת בנושא מענק בגין פדיון ימי מחלה. בהתאם ליחס עלות-תועלת תישקל הצעת משרד מבקר המדינה להוסיף את אומדן ההתחייבות לדוחות הכספיים במסגרת הביאורים".

משרד מבקר המדינה העיר כי הרישומים בביאורים אלה אינם מספיקים. חסרים בהם הסכומים המצטברים והמעודכנים עד לסוף השנה שהסתיימה ב-30.9.94. אוניברסיטת תל אביב הסבירה למשרד מבקר המדינה במכתבה מיום 5.6.95, כי:

"המדיניות החשבונאית של אוניברסיטת תל אביב נקבעה בהתחשב בכללים לדיווח כספי של הוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה (ות"ת). עיקרי המדיניות החשבונאית, אשר יושמו על ידי האוניברסיטה, הינם כדלקמן:

ד. הוצאות - ההוצאות נכללות על בסיס צבירה, למעט הפרשות לזכויות עובדים, אשר בהתאם לכללים לדיווח כספי שקבעה הוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה נכללות בעת תשלומן בפועל".

באוקטובר 1995 פנה משרד מבקר המדינה אל ות"ת בבקשה שתבהיר לו את עמדתה נוכח תשובת האוניברסיטה. ות"ת הודיעה בתשובתה למשרד מבקר המדינה ב-5.11.95, כי "ככלל ות"ת דורשת גילוי מלא ונאות של כל הנתונים החשבונאיים לרבות עתודות לזכויות עובדים, התחייבויות תלויות וכו'".

מן האמור לעיל עולה כי האוניברסיטאות שנבדקו, פרט לאוניברסיטת חיפה, לא נתנו ביטוי נאות להתחייבויותיהן כלפי הסגל האקדמי לתשלום פיצוי כספי בגין ימי מחלה שלא נוצלו, כמתחייב מההסכמים הקיבוציים המיוחדים. לדעת משרד מבקר המדינה, ראוי שאוניברסיטאות אלו ימצאו את הדרך לתת ביטוי נאות להתחייבויותיהן האמורות בדוחות הכספיים. כמו כן ראוי שהאוניברסיטאות שנבדקו ידאגו למציאת כיסוי כספי להתחייבויות אלו, בעיקר משום שמדובר בסכומים המצטברים למיליוני ש"ח בכל אחת מהן.

האוניברסיטאות חתמו ב-1981 על הסכם קיבוצי מיוחד, דומה לזה של עובדי המדינה, המקנה לחברי הסגל האקדמי פיצוי בגין ימי מחלה לא מנוצלים. בהסכם נוסף, שנחתם עם חברי הסגל ב-1991, נקבע פיצוי בשיעור כפול מן הנקוב בהסכם מ-1981. חובת הדיווח על ימי מחלה שלא נוצלו הוטלה על חברי הסגל האקדמי. הביקורת העלתה ליקויים וקשיים ביישום ההסכמים, הנעוצים בעיקר בעובדה שלא חלה חובת רישום יומי ודיווח חודשי על נוכחות חברי הסגל האקדמי בעבודה, כמקובל לגבי עובדים מינהליים. כאמור, כבר ב-1987 הביע מבקר המדינה את דעתו על ההסכם המקנה לחברי הסגל האקדמי פיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו. בהעדר חובת רישום ודיווח על נוכחות כאמור, לא יכלו האוניברסיטאות לבדוק ולאמת כראוי את הדיווחים של חברי הסגל האקדמי לצורך תשלום הפיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו. בפועל הן התבססו על דיווחים חלקיים של חברי הסגל האקדמי, אשר לא מעטים מהם הוגשו באיחור רב. על כן ראוי שהאוניברסיטאות יבדקו אפשרות להגיע להסדר בדבר דיווח שוטף על נוכחות, או להסדר אחר לשם מתן פיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו, אשר יאפשר לעשות בקרה נאותה על יישומו.

כל עוד קיימת הזכות לפיצוי על אי ניצול ימי מחלה חייבת להיות בקרה, חרף הקשיים, על ביצוע ההסכם, והדיווח צריך להיות מדויק ומסודר. על האוניברסיטאות שנבדקו להקפיד על קבלת דוחות מדי חודש בחודשו מחברי הסגל האקדמי, לעדכן את רישומיהן כנדרש ולא לצבור פיגורים בהזנת הנתונים על ימי מחלה שלא נוצלו למחשב ובבדיקתם. כל זאת כדי להימנע מתשלומי יתר או מתשלומים קטנים מהמגיע. ראוי גם שהאוניברסיטאות ימצאו את הדרך הנאותה לתת ביטוי בדוחות הכספיים להתחייבויותיהן לתשלום פיצוי בגין ימי מחלה שלא נוצלו, וידאגו למציאת כיסוי כספי להתחייבויות אלו.